

Laskelmia ja tausta-aineistoa in-house-yhtiöiden roolista markkinoilla ja 10 %:n omistusvaatimuksen vaikutuksista

Jouko Kangasniemi (EK), Juho Mäki-Lohiluoma (EK), Annaliisa Oksanen (EK), Jorma Saariketo (Handata), Janne Tukiainen (Turun yliopisto), Penna Urrila (EK)

Keskeiset havainnot

- In-house-yhtiöiden rooli julkisen sektorin käyttämien tukipalveluiden tuotannossa on kasvanut nopeasti aivan viime vuosina.
- Julkisille toimijoille palveluita tuottavista yhtiöistä vain pieni osa on yli 10 omistajan yhtiöitä, eli niitä, joihin lakimuutos kohdistuu.
- Yli 10 omistajan yhtiöitä on erityisesti aloilla, joilla markkinatoimijat joko jo tuottavat tai voisivat markkinan avautuessa tuottaa in-house-yhtiöiden tuottamia palveluita (mm. ICT-ala, talous- ja yleishallintopalvelut, muut tukipalvelut). Yli 10 omistajan in-house-yhtiöiden liikevaihdot ovat myös suurimmat juuri näillä tukipalvelualoilla. **Hallitusohjelman mukainen 10 % omistusvaade aiheuttaisi siis merkittäviä muutoksia vain sellaisilla toimialoilla, joilla on jo nyt runsaasti markkinatoimijoita.**
- Jyväskylän yliopiston (JYU) tutkimukset (Ghezzi ym. 2024) viittaavat useiden kymmenien prosenttien tuottavuuspotentiaaliin, jos in-house-yhtiöiden tuottamia palveluita tuottaisivat markkinatoimijat.
- Väitteet miljardiluokan muutoskustannuksista ovat ilmeisellä tavalla perusteettomia, kun niitä suhteutetaan mm. hyvinvointialueuudistuksen muutoskustannuksiin.
- Laajan omistajapohjan in-house-yhtiöt ovat Suomelle erityinen ilmiö ja verrokkimaissa tukipalveluita ostetaan onnistuneesti markkinoilta. Kv-vertailu ei tue argumentteja laajan omistajapohjan in-house-yhtiöiden välttämättömyydestä.
- Uudistuksen vaikutusarviointi on haastavaa ja KKV:n käyttämään kyselytutkimus-metodologiaan liittyy haasteita. Tutkimuskirjallisuus yleisesti osoittaa, että onnistuneiden kilpailutusten kautta julkisten varojen käyttöä voidaan tehostaa.
- Hankintalaissa on jo nyt toimivia työkaluja tilanteisiin, joissa markkinat eivät kykene tuottamaan palveluita, sekä monipuolisia mahdollisuuksia yhteishankintoihin. Valitettavasti kaikkia näitä työkaluja ei osata vielä kentällä käyttää.

Datalähteet ja taustaa laskelmista

- Laskelmat on laadittu EK:n toimesta ja ne perustustuvat Handata Oy:n keräämään dataan sekä EK:n julkisista lähteistä keräämiin tietoihin.

Handata Oy:n keräämästä datasta

- Laskelman datalähteitä ovat julkissektorin Handata Oy:lle toimittama ja / tai avoimena datana julkaisema ostolaskudata, kaupparekisterin liikevaihto, liiketulos ja henkilöstötiedot, YTJ toimialatiedot. Omistajien lukumäärätieto perustuu Handatan tietopalveluun ja in-house-yhtiöiden omistajien tilinpäätöksiin.
- Tällä hetkellä Handata tietopalvelussa on ostolaskudataa vuosilta 2016 – 2023 runsaat sata miljoonaa tietokantariviä (103 596 716) ja julkaistun ostolaskudatan euromääräinen arvo on 169 555 332 769 euroa.
- Palvelusta löytyy tällä hetkellä 311 julkisorganisaation ostolaskudata. Julkissektorille palveluja ja tavaroita toimittaneita organisaatioita löytyy palvelusta 201 270 toimittajaa runsaalta 841 TOL-luokituksen mukaiselta toimialalta. Toimittajia löytyy kaikista manner-Suomen kunnista ja eri kokoluokista.
- Tällä hetkellä esimerkiksi kuntien julkaisema ostolaskudata kattaa noin 90 % koko maan väkiluvusta. Vuonna 2023 toimintansa aloittaneista hyvinvointialueista ostolaskudata löytyy kaikilta alueilta Lapin hyvinvointialuetta lukuun ottamatta. Vuodelta 2023 dataa on kertynyt jo runsaan 33 miljardin euron arvosta, Julkissektorilla on vuonna 2023 yhteensä 91 115 toimittajaa ja datan julkaisijoita on 235 julkisorganisaatiota.

Alakohtaiset osuudet yli 10 omistajan julkisom. yhtiöistä

	Koko toimiala yhteensä			Yli 10 omistajaa			Yli 10 omistajaa - osuus kaikista %		
	Lukumäärä	Liikevaihto	Henkilöstö	Lukumäärä	Liikevaihto	Henkilöstö	Lukumäärä	Liikevaihto	Henkilöstö
Henkilöstövuokraus	5	430 642 000	2 627	3	417 282 000	2 195	60,0	96,9	83,6
ICT-toimiala	42	970 077 800	4 342	10	584 176 000	3 058	23,8	60,2	70,4
Jätehuolto ja kierrätys	38	428 390 000	1 738	7	181 774 000	581	18,4	42,4	33,4
Kiinteistöhuolto	26	555 738 213	3 369	1	17 470 000	47	3,8	3,1	1,4
Pesula- ja tekstiilihuolto	11	157 550 000	1 857	4	80 817 000	874	36,4	51,3	47,1
Ruokahuolto	28	515 139 000	5 775	3	42 953 000	664	10,7	8,3	11,5
Sosiaali- ja terveyspalvelut	53	1 034 906 000	8 403	7	67 159 000	390	13,2	6,5	4,6
Yleis- ja taloushallinto	100	741 369 500	5 465	21	504 921 000	3 760	21,0	68,1	68,8
Muu*	317	10 238 922 000	24 534	21	1 180 082 000	2 806	6,6	11,5	11,4
Tiedot puutteelliset	34								
Yhteensä pl. Muu ja puutteelliset	303	4 833 812 513	33 576	56	1 896 552 000	11 569	18,5	39,2	34,5
Yhteensä	654	15 093 579 513	58 145	103	3 091 522 000	14 395	15,7	20,5	24,8

*Muu-ryhmässä on mm. kunnallisia energia-yhtiöitä, oppilaitoksia ja satamia

Lähde:
Handata Oy

Statistiikka perustuu Handata Oy:n koostamaan ostolaskudataan julkiselle sektorille palveluita tuottavien julkisomisteisista yhtiöistä. Määritelmä on in-house-yhtiötä laajempi, mutta kyse on erityisesti Muu-kategorian ulkopuolella käytännössä erittäin pitkälti in-house-yhtiöistä.

Alakohtaiset osuudet alle 10 omistajan julkisom. yhtiöistä

	Koko toimiala yhteensä			Enintään 10 omistajaa			Enintään 10 omistajaa - osuus kaikista %		
	Lukumäärä	Liikevaihto	Henkilöstö	Lukumäärä	Liikevaihto	Henkilöstö	Lukumäärä	Liikevaihto	Henkilöstö
Henkilöstövuokraus	5	430 642 000	2 627	2	13 360 000	432	40,0	3,1	16,4
ICT-toimiala	42	970 077 800	4 342	32	385 901 800	1 284	76,2	39,8	29,6
Jätehuolto ja kierrätys	38	428 390 000	1 738	31	246 616 000	1 157	81,6	57,6	66,6
Kiinteistöhuolto	26	555 738 213	3 369	25	538 268 213	3 322	96,2	96,9	98,6
Pesula- ja tekstiilihuolto	11	157 550 000	1 857	7	76 733 000	983	63,6	48,7	52,9
Ruokahuolto	28	515 139 000	5 775	25	472 186 000	5 111	89,3	91,7	88,5
Sosiaali- ja terveystalot	53	1 034 906 000	8 403	46	967 747 000	8 013	86,8	93,5	95,4
Yleis- ja taloushallinto	100	741 369 500	5 465	79	236 448 500	1 705	79,0	31,9	31,2
Muu*	317	10 238 922 000	24 534	296	9 058 840 000	21 728	93,4	88,5	88,6
Tiedot puutteelliset	34								
Yhteensä pl. Muu ja puutteelliset	303	4 833 812 513	33 576	247	2 937 260 513	22 007	81,5	60,8	65,5
Yhteensä	654	15 093 579 513	58 145	551	12 002 057 513	43 750	84,3	79,5	75,2
							*Muu-ryhmässä on mm. kunnallisia energia-yhtiöitä, oppilaitoksia ja satamia		
									Lähde: Handata Oy

Statistiikka perustuu Handata Oy:n koostamaan ostolaskudataan julkiselle sektorille palveluita tuottavien julkisomisteisista yhtiöistä. Määritelmä on in-house-yhtiötä laajempi, mutta kyse on erityisesti Muu-kategorian ulkopuolella käytännössä erittäin pitkälti in-house-yhtiöistä.

Muutos kohdistuu erityisesti toimialoihin, joilla on runsaasti markkinatoimijoita

- Tarkasteltaessa dian 4 excel –taulukkoa, havaitaan, että kahdella toimialalla on eniten laajan omistajajoukon yhtiöitä
- Olennaisin muutos kohdistuu siis yleis- ja taloushallinto- ja ICT-toimialaan ja niiden tuottamiin tukipalveluihin
- ICT –toimialan in-house-yhtiöistä monet ovat erittäin suuria. Osalla yhtiöistä on jopa satoja omistajia. Yli 10 omistajan yhtiöt kattavat 60,2% ict-in-housien yhteenlasketusta liikevaihdosta, ja 70,4 % niiden henkilöstöstä.
 - Alle 10 omistajan yhtiöillä 39,8 % ict-in-housien liikevaihdosta ja 29,6 % henkilöstöstä.
- Yleis- ja taloushallintopalveluissa on paljon laajan omistajapohjan in-house-yhtiöitä. Yli 10 omistajan in-house –yhtiöt po. Toimialalla kattavat 68,1% yhteenlasketusta liikevaihdosta ja 68,8% henkilöstöstä.
 - Alle 10 omistajan yhtiöillä 31,9 % yhteenlasketusta liikevaihdosta ja 31,2 % henkilöstöstä.
- **Niillä toimialoilla, joissa yli 10 omistajan in-house-yhtiöillä on merkittävä rooli, on myös markkinatoimijoita, jotka pystyvät tuottamaan nykyisin in-house-yhtiöiden tuottamia palveluita.** Tämä perustelee 10 %:n omistusvaatimusta.

Lakimuutos koskettaa alle 20% julkisomisteisista yhtiöistä

- Kun tarkastellaan kaikkia kategorian ”julkisomisteiset yhtiöt” – määritelmän mukaisia yhtiöitä (sis. In-houset) yli 10 omistajien yhtiöitä
 - kaikista yhtiöistä on 18,5%,
 - yhteenlasketusta liikevaihdosta 39,2% ja
 - yhteenlasketusta henkilöstömäärästä 34,5%.
- Vastaavasti alle 10 omistajan yhtiöiden osuus:
 - Kaikista yhtiöistä on 81,5 %.
 - Liikevaihdosta 60,8 %.
 - Henkilöstömäärästä 65,5 %.
- Em kategoria pitää sisällään muitakin kun in-house yhtiöitä. Julkiselle sektorille palveluita tuottavat myös muutkin julkisomisteiset yhtiöt kuin in-house yhtiöt. Julkisomisteisia yhtiöitä toimii myös markkinoilla, ja osa niistä osallistuu kilpailutuksiin.
 - Tarkastelustamme on rajattu pois ”Muu”-kategoria, joka kattaa mm. kunnallisia energia-yhtiöitä, oppilaitoksia ja satamia, sekä yhtiöt joiden tiedot ovat puutteelliset.

Jyväskylän yliopistossa tehdyt tutkimukset in-house-yhtiöiden tehokkuudesta (1/2)

- Jyväskylän yliopistossa (JYU) tehdyissä tutkimuksissa* on todettu, että **työvoiman tuottavuudessa in-house-yhtiöt jäävät usein alle toimialojensa mediaanin**.
- Talous- ja toimistopalveluissa tehokkuuseron todettiin olevan **7–14 %** markkinatoimijan hyväksi, ICT-alalla eron todettiin olevan **62–68 %**, henkilöstöruokaloissa ja ateriapalveluissa **2–30 %**, pesuloissa **42–49 %** ja kiinteistönhoidossa **35–57 %**.
- Poikkeuksen muodosti henkilöstövuokraus, joissa toinen tutkituista in-house-yhtiöistä oli 15 % markkinatoimijaa tehokkaampi ja toinen 82 % markkinatoimijaa tehottomampi.
- Tutkimuksessa todetaan lisäksi, että esimerkiksi ICT-alalla omistajapohjaltaan pienemmät in-house-yhtiöt ovat suuren omistajapohjan yhtiöitä tuottavampia.
- Toisessa, yrityksen omistusrakenteen merkitystä liiketoiminnan suorituskykyyn selvittäneessä Jyväskylän yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa*, että **palveluiden hinnat olivat 41 % alhaisemmat yksityisellä kirjanpitoalan yrityksellä** ja työvoimakustannusten lasku oli 8 prosenttia sen jälkeen kun liiketoiminnot olivat siirtyneet yksityiseen omistukseen. Automaation käyttöön oton jälkeen laskutettavien tuntien määrä väheni 17,33-56,25%. Yhden työntekijän tuottavuus kasvoi 82,5% laskutuksella mitattuna.

*) <https://www.researchgate.net/publication/381401373> Sidosyksikkojen tehokkuus ja suhteutuminen markkinaan

*) <https://www.researchgate.net/publication/384112995> Yrityksen omistusrakenteen merkitys liiketoiminnan suorituskykyyn
Tapaustutkimus kahdesta tilitoimistosta

Jyväskylän yliopistossa tehdyt tutkimukset in-house-yhtiöiden tehokkuudesta (2/2)

- **Tutkijoiden mukaan tapaustutkimus antaa vahvan viitteen, että yksityistäminen parantaa kustannustehokkuutta ja palveluiden laatua.** Inhouse-yrityksillä on haasteita työvoimakustannusten, operatiivisen tehokkuuden sekä vakavaraisuuden hallinnassa. Markkinaehtoisten toimijoiden käyttäminen voi olla kustannustehokkaampi vaihtoehto julkisen sektorin hankinnoissa.
 - Henkilöstökulujen määrä tapaustutkimuksen in-housella oli 91% liikevaihdosta, yksityisellä 47%.*
 - Yksityisellä tehtiin 9% enemmän työtunteja vuodessa, tuntihinta oli 15% edullisempi, yksityisellä lomapäiviä 12-14 päivää vähemmän kun in-house verrokki yhtiöllä *
- Tiedonsaannin vaikeuksien vuoksi yritysten sisäistä kustannus- ja hinnoittelurakennetta voidaan vertailla yhden tapausesimerkin kautta, jolloin tuloksista ei voida tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä. *Tilinpäätöstietojen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että 21 tapauksessa 23 tapauksesta (91 %) yksityinen yritys on 7-82 % inhouse-yhtiötä tehokkaampi.**
- Koska in-house-yhtiöiltä tehtävien ostojen volyymi on suuri, johtaa jopa varsin maltillinen tehokkuuden ja tuottavuuden kasvu luonteeltaan **merkittävään säästövaikutukseen**.
- Jotta tutkimustietoa saataisiin, edellytettäisiin, että in-house yhtiöt julkistaisivat yksikkökustannuksensa. Tätä ne eivät kuitenkaan tee.

*<https://arxiv.org/abs/2409.12551>

Mahdolliset muutuskustannukset – vertailukohtana hyvinvointialueuudistus (1/2)

- In-house-yhtiöiden edunvalvontajärjestön Kustos ry:n esittää arvionaan, että sidosyksikkösääntelyn muutuskustannukset olisivat noin 3 miljardia tai jopa 5 miljardia euroa. **Väitteet useiden miljardien muutuskustannuksista ovat räikeästi liioiteltuja.**
- Vertailukohtaa voi hakea esimerkiksi sote-uudistuksen ja hyvinvointialueiden perustamisen yhteydessä aiheutuneista muutuskustannuksista, jotka ovat kertaluokkaa pienempiä suhteessa toiminnan volyymiin.
 - Hyvinvointialueiden perustaminen on Suomen historian suurin hallintouudistus, josta on aiheutunut ja aiheutuu erittäin suuria muutuskustannuksia mm. tietojärjestelmiin (potilastietojärjestelmien lisäksi mm. HR, taloushallinto, muut tukipalvelut jne.).
 - Hyvinvointialueilla työskentelee 224 000 palkansaajaa eli alueiden palvelukseen siirtyi noin puolet koko kuntasektorin palkansaajista. Kyseessä on myös kokonaan uusien organisaatioiden luominen lähes tyhjästä.
- **Arvioidut kertaluonteiset muutuskustannukset hyvinvointialueiden perustamisesta olivat noin 800 miljoonaa euroa eli suuruusluokkaa 3 % hyvinvointialueiden yhden vuoden ”liikevaihdosta” tai noin 3 500 euroa työntekijää kohti. ***
- *) mm Kuntaliitto on arvioinut muutuskustannuksia oheisessa kirjoituksessa: <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2021/sote-uudistuksen-muutuskustannukset-ja-taloudelliset-riskit>

Mahdolliset muutuskustannukset – vertailukohtana hyvinvointialueuudistus (2/2)

- Suomen kuntayhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto on 13,2 mrd. euroa (EK 2023) ja niissä työskentelee 25 800 työntekijää. **Arvioidut 3 miljardin euron muutuskustannukset olisivat siis 23 prosenttia yhden vuoden liikevaihdosta ja 116 000 euroa työntekijää kohti.**
 - Tosiasiassa Kustos väittää kustannuksia vieläkin korkeammiksi, sillä em. liikevaihto- ja työntekijäluvut koskevat kaikkia Suomen kuntayhtiöitä – myös niitä, joihin sääntelyn muutoksella ei olisi vaikutusta, koska niiden omistajapohja ja toiminta täyttävät jo nyt myös uuden lainsäädännön vaatimukset (ks. Aiempi dia).
- **Kustoksen arvio sidosyksikkösääntelyn muutuskustannuksista on siis liikevaihtoon suhteutettuna lähes 8-kertainen ja henkilöstömäärään suhteutettuna peräti yli 30-kertainen hyvinvointialueiden käynnistymiseen liittyviin muutuskustannuksiin nähden.**
 - Näin siis jopa silloin, kun ei edes oteta huomioon sitä, että muutos ylipäätään koskee selvää vähemmistöä in-house-yhtiöistä, eli laskentatavasta riippuen 60-80 % in-house-yhtiöistä on jo lähtökohtaisesti sen ulkopuolella.
 - Lisäksi on otettava huomioon, että yhtiömaailmassa erilaiset transformaatiot tapahtuvat huomattavasti budjettiorganisaatiota tehokkaammin. Muutuskustannus per työntekijä voisi parhaimmillaan olla julkisen organisaation kustannuksista noin 25 %. Laskelmien epärealistisuudesta ei liene epäselvyyttä.

Suomen in-house-ilmio on poikkeava kansainvälisessä vertailussa

- Kuntayhtiöt itsessään eivät ole Suomelle erityinen ilmiö, mutta niiden käytötapa ja laajuus ovat.
- EK:n selvityksessä* havaittiin ,että **verrokkimaissa sidosyksikköhankinnat harvemmin herättävät tulkintaongelmia eikä Suomessa yleistynyttä käytäntöä tehdä kilpailuttamatta hankintoja minimaalisen omistusosuuden nojalla tunnisteta.**
 - Lähiverrokkimaissamme Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa laajaa ilmiötä kuntien omistamista yhtiöistä kilpailluilla toimialoilla tai sidosyksikköhankinnoista ei ole.
 - Liettuassa kuntayhtiöitä ja sidosyksikköhankintoja on suitsittu EU-tasoa rajoittavammalla lainsäädännöllä, joka antaa myös kilpailuviranomaiselle vahvat työkalut puuttua julkisen sektorin aiheuttamiin kilpailuhäiriöihin.
 - Itävallassa kuntayhtiöitä on suhteellisesti hyvin paljon, mutta pääosin yleishyödyllisiksi katsottavilla aloilla. Kuntayhtiöiden roolia ei nähdä Itävallassa ongelmana, sillä niiden katsotaan toimivan samoin edellytyksin markkinoilla kuin yksityisten yritysten.
- Poliitiikkatoimien suunnittelun kannalta relevantti kysymys on, miksi Suomen kanssa verrannollisissa talouksissa ja yhteiskunnissa markkinat kykenevät tuottamaan palveluita, joita Suomessa on suljettu kilpailun ulkopuolelle - in-house-yhtiöiden hoidettavaksi.
- On myös huomionarvoista, että Markkinaoikeuden ratkaisujen valossa osa nykyisistä in-house-suoranhankinnoista ovat hankintalain lainvastaisia.

*) https://ek.fi/wp-content/uploads/2023/08/EK_Kuntayhtiöt-ilmiona-Euroopassa_raportti_08_2023.pdf

Havainnot KKV:n raportin toteutustavasta ja johtopäätöksistä

- KKV on vastannut hallitusohjelmakirjauksen vaikutusarvioinnista TEM:n tilauksesta. Osana arviointia KKV on lähettänyt sidosyksiköille kyselyn. KKV ilmoitti 4.9.2024, että sen tietoon oli tullut epäily siitä, että Kustos ry on ohjeistanut jäseniään vastaamaan sidosyksiköille suunnattuun kyselyyn tietyllä tavalla.
 - Tällainen koordinoitu vastaaminen voi viraston mukaan vaarantaa kyselyn luotettavuuden, koska vastausten ei voida enää olettaa edustavan vastaajan näkemystä. KKV ilmoitti “epäselvyyksien välttämiseksi” poistaneensa kaikki sidosyksikkökyselyyn viittaavat kohdat ja kyselyn pohjalta tehdyt johtopäätökset tutkimuksesta. KKV kuitenkin hyödyntää muiden tahojen vastauksia edelleen johtopäätöksissään.
- KKV:n yksi huolenaihe on, että pienet ja keskisuuret kunnat voivat joutua vaikeuksiin muutosten myötä, koska alueellinen kilpailu voi olla vähäistä. On kuitenkin muistettava, että ne toimialat, joilla in-house yhtiöllä on sekä suuri liikevaihto että paljon omistajia, ovat ICT-ala ja yleis- ja taloushallinto. Näillä markkinoilla toimivat yksityiset yritykset pystyvät tarjoamaan palveluita maan laajuisesti, eli kilpailua todennäköisesti riittää.
 - On lisäksi muistettava, että hallitusohjelma on kokonaisuus, jossa on myös muita toimenpiteitä, jotka ovat omiaan lisäämään kilpailua julkisissa hankinnoissa. Näitä ovat 1-tarjouksen kilpailutuksen uusiminen ja markkinavuoropuhelun saattaminen pakolliseksi.
- KKV:n toinen huolenaihe on, että pienet ja keskisuuret kunnat saattaisivat siirtää toimintoja omaksi tuotannoksi ja että tästä koituu lisäkustannuksia, koska in-house yhtiön skaalaedut menetetään. On kuitenkin epätodennäköistä, että näillä lakimuutoksen kannalta olennaisilla toimialoilla siirrettäisiin tuotantoa takaisin kunnan omaksi tuotannoksi, koska markkinoilta on hyvin saatavilla kyseiset tukipalvelut.
 - Pienen omistajan ja ostajan eli pienen kunnan asema in-house-yhtiöissä voi olla heikko, mikä voi vähentää in-housen yhtiön tarjoaman palvelun räätälöintiä pienen kunnan tarpeisiin (Ghezzi ym. 2023).

Vaikutusarvioinnin haasteellisuudesta

- In-house-uudistuksen vaikutusten arviointi on vaikeaa. Käytössä ei ole tilastotietoa vertailukelpoisista yksikkökustannuksista in-house-tuotannon ja kilpailutetun tuotannon välillä. Ongelmaan nivoutuu myös etukäteisarvioinnin hankaluus. Minkä tahansa reformin todellisia vaikutuksia voi luotettavasti arvioida vasta reformin toteuttamisen jälkeen, kun aineistoa on kertynyt.
- **KKV:n käyttämällä kyselytutkimus-metodologia on vaikea kerätä riittävän luotettavaa tietoa päätöksenteon pohjaksi.** Esimerkiksi kunnilla ja in-house yhtiöillä voi olla kannustin vastata niin, että olemassa oleva järjestelmä säilyisi, koska ajatellaan enemmän hallinnollisia kuluja kuin veronmaksajien tai yritysmaailman näkökulmaa.
 - Toisessa KKV:n selvityksessä* on todettu, että sidosyksiköiden (in-house-yhtiöiden) määrän kasvuun ja erityisesti useiden omistajien sidosyksiköiden taustalla vaikuttaa monesti julkisen sektorin vähäiset resurssit, eli käytännössä se, että julkisten hankintojen kilpailuttamista pidetään usein työläänä, hallinnollista taakkaa aiheuttavana prosessina.
- **Kuitenkin tutkimuskirjallisuus yleisesti osoittaa, että onnistuneiden kilpailutusten kautta julkisten varojen käyttöä voidaan tehostaa.** Kansainvälisen kirjallisuuskatsauksen* mukaan yksityinen kilpailutettu tuotanto tulee tyypillisesti veronmaksajan näkökulmasta halvemmaksi ja tehokkaammaksi kuin kunnan oma tuotanto. Myös in-house yhtiöiltä puuttuu vastaavasti kannustimet tehostaa toimintaansa ja kasvattaa tuottavuutta.
 - Toisaalta yksityistämisen vaikutukset ovat alakohtaisia, eivätkä aina yksinomaan positiivisia. In-house-yhtiöiden osalta olennaiset toimialat ovat kuitenkin luonteeltaan nimenomaan **tukipalveluita**, joiden osalta on kokemusta kilpailuttamisesta ja yksityiset ja kilpaillut markkinat ovat jo olemassa.

*) <https://www.kkv.fi/tutkimus-ja-vaikuttaminen/julkaisut/katsaukset/in-house-saantelysta-ja-syista-sidosyksikkokehityksen-taustalla-kkvn-katsauksia-4-2024/>

*) <https://www.ifn.se/media/o5udf1la/2020-poutvaara-jordahl-public-sector-outsourcing.pdf>

Yhteishankintojen mahdollisuudet hankintalaissa

- Jo nykyisellään on suhteellisen paljon eri hankintayksiköiden välistä yhteistyötä hankinnoissa ja hankintalaissa on tähän monipuolisia mahdollisuuksia.
 - Esimerkiksi Hankintalain 16 §:ssä mahdollistetaan hankintayksiköiden välinen eli ns. horisontaalinen yhteistyö, Siitä, että tämä on ehkä jäänyt toistaiseksi vähemmälle käytölle, ei pidä tehdä johtopäätöstä, etteikö se olisi a) laillinen tai b) käyttökelpoinen ratkaisu in-house-järjestelyiden tilalle.
 - Lisäksi mm. 20 § hankinnat yhteishankintayksiköltä ja 21 § muut yhteishankinnat eli esim. ns. hankintarengas. Esimerkiksi hiljattain oli kolmen hyvinvointialueen yhteiskilpailutus, jossa alueet hankkivat samoja tavaroita kerralla kaikille kolmelle, eli hankinta oli jaettu tuotekategorioittain osa-alueisiin ja kullekin osa-alueelle valittu toimittaja tuli valituksi toimittamaan kyseisten tuotetta kaikille kolmelle hyvinvointialueelle.
- Jos markkinatoimintaa esimerkiksi pohjoisempaan Suomeen sijoittuvilla alueilla jonkin palvelun osalta ole, tilanteessa voidaan käyttää in-house yhtiötä, vaikka sen omistajia ei oltaisi. Menettely perustuu ns. avoimuusilmoitukseen, jonka tekemisestä vastaa joku in-house yhtiön omistajista. Ilmoituksella kartoitetaan, onko markkinoilla mahdollisuus tarjota samaa palvelua, jota in-house tarjoaa omistajilleen.
- Jos vastauksia avoimuusilmoitukseen ei tule – eli markkinatoimijat eivät ilmoita voivansa tuottaa vastaavaa palvelua kohteeseen, sidosyksikön sallituksi ulosmyyntiprosentiksi voidaan tulkita 10 % ja hankintayksikön hankinnat tältä yksiköltä voidaan katsoa hankintalain soveltamisalan ulkopuolisiksi.
 - Avoimuusilmoituksen tehnyt hankintayksikkö voi tämän jälkeen tehdä nimenomaisen ratkaisun siitä, että korkeampaa ulosmyyntirajaa ryhdytään noudattamaan.
- Käytännössä haasteena on ollut, että avoimuusilmoituksen käyttöön ei ole ollut riittävää osaamista, koska menettelyä ei mm. in-house-yhtiöiden minimaalisten omistusosuuksien ja niiltä sen jälkeen tehtyjen suora hankintojen yleisyyden vuoksi ole käytetty.